

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS E STUMME BOKSTAVER

LESEKURS C STAVSKRIFT

J-lyd med HJ

Toril Karstad

HJORT

Fokus er delvis utviklet ved hjelp av midler fra Extra-stiftelsen (nå Stiftelsen Dam).
Forsidebildet er tegnet av Melissa Adéle Popkema.

Fokus digital læringsressurs (fokus.no) har flere hefter og digitale oppgaver.

J-LYD MED HJ

J-lyd med HJ-vers: sang nr. 60

Tekst og melodi: Toril Karstad, vokal: Christina Knudsen, 7. kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema 10.kl.

Hjorten fikk hjertestans
og hjernerystelse. Den
ble kjørt i hjel av hjulet.
«Hjelp, det ble hjørnespark!
Den skulle ha brukt hjelm!»
sa sjåføren på hjemveien.

Talesymbol:

TUNGERYGG
MOT GANE
STEMME

Oppgave 1: Lytt til sangen mens du følger med i teksten.

Oppgave 2: Se på språklýdhuset, og finn J. Si en lang «j», og kjenn etter uttalen.

Forklar for noen hvordan du lager lyden med taleorganene.

Si en kort og bestemt «j» med hviskestemme. Hvilken lyd blir det?

Hva betyr hjertet i leiligheten? Forklar for noen om parlydene i leiligheten.

Oppgave 3: Sett ring rundt alle HJ i sangen, og si «j».

Oppgave 4: Les sangteksten.

**Oppgave 5: Finn j-lyden skrevet med symbolet Hj.
Si lyden /j/ mens du tegner ring rundt symbolet (bokstavgruppa).**

bgreifædhjauvmhjtupaupøeiubystpaumhjeivdejæjfvhh
jspghjaudgævmihjtuypaufeihjstpauæjfvhhjspgaudgthj
kvdauvhjkøfeiøubhjdvevjæjfvhhjspgaudgtynvkhjtupau
phjlkøubystpdhjspgyauhjbgråkvjyeihjtuøpihjubyshjauj
æhjågmehjvdiejfvhhjspgaudtyaubgiråkvhjtupauplkøfe
ihjbygmejæjfvhaubgråkdauhjmhtuvpaustpæfvhhjsphj
gauyøeifædauveimhjtupauøubyhjstpauvihjdeiæjfejvh
hjaubgråhjkvyefædhjmhtupauplkhjeiøubyhjstpauhjæ
åghjvdiejpglmæåmnvsoedaubygrmlkøæåihjæøåktrslk

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 6a: Skriv j-lyd-ord med symbolet Hj i stavskrift.

en hjort

hjorten

et hjul

hjulet

hjelm

hjelp

Oppgave 6b: Skriv j-lyd-ord med symbolet Hj i stavskrift.

hjelp

hjelp

hjelpsom

hjem

hjemme

hjemveien

Oppgave 6c: Skriv j-lyd-ord med symbolet Hj i stavskrift.

en hjerne

hjerte

hjertet

hjertelig

hjertestans

hjørne

Oppgave 6d: Skriv j-lyd-ord med symbolet Hj i stavskrift.

i hjel

hjemover

hjørnespark

hjemsted

hjernerystelse

hjemmefra

Oppgave 7: Del opp i stavelser, og tell språklyder i J-lyd med HJ-verset.

- a) Sett prikk under alle vokaler. Hver prikk markerer en stavelse.
- b) Tegn stavelsesbuer under hvert ord.
- c) Skriv antall språklyder, rett over hvert ord. Eksempler: Ordet *hjorten* har 7 bokstaver, men bare 3-5 språklyder. Når vi uttaler e-en, som i sangen, blir det 5 lyder, for hj er én lyd og rt er én lyd. Men i tale blir ofte E-en stum. Ordet *hjulet* har 6 bokstaver, men bare 4 språklyder, for hj er én lyd, og t-en er stum og har ingen lyd.

NB: Antall lyder avhenger av dialektene våre. Kjenn etter hvor mange lyder du selv sier!

⁴⁻⁵
Hjorten ³fikk hjertestans
og hjernerystelse. Den
ble kjørt i hjel av hjulet.
«Hjelp, det ble hjørnespark,
den skulle ha brukt hjelm!»
sa sjåføren på hjemveien.

Til pedagogen: Vi deler ikke stavelser opp etter vanlige delingsregler, men sørger for at bokstaver som representerer én språklyd, havner i samme gruppe. Siden lærer vi elevene vanlige delingsregler ved bindestrek.

U.S. Government, Rawpixel.com CC0

Oppgave 8a: Les j-lyd-ord med hj, og legg bokstavkort.

1

hjerte
hjerne
i hjel
hjul
hjelp
en hjort
hjorten

2

hjelp
hjulpet
en hjelper
hjemme
hjelm
hjem
hjørne

3

hjortestek
hjertestans
hjernerystelse
ihjelkjørt
hjulspor
hjortekolle
hjelpsom

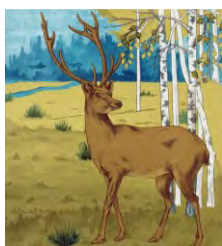
4

hjørnespark
sykkelhjelm
hjemveien
hjemmehjelp
hjordedyr
godhjertet
storchjernen

Oppgave 8b: Les j-lyd-ord med hj, og legg bokstavkort.

1

ihjelslått
hjuldekk
hemsted
sykehjem
hushjørne
selvhjelp
kronhjort

Pillard Verneuil, Rawpixel

2

hjelpepleier
hjørnestein
barmhjertig
klisterhjerne
hjertebank
ihjelfrosset
hjortebille

URS Schmidt - CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=99414701>

3

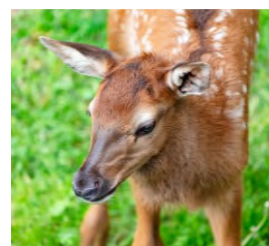
hjerteform
hjertefeil
hjerneskode
hemlengsel
hjernehalvdel
hemmefronten
hjortekolle hunnhjort

U.S. Government, Rawpixel.com CC0

4

hjerteløs
hjortejakt
hjortegod
skrivehjelp
hannhjort
hjortekjøtt
hjortekalv

Oppgave 8c: Les j-lyd-ord med hj, og legg bokstavkort.

1

hemover
leksehjelp
hjelpeløs
bilhjul
sykkelhjul
hemreise
hjulkapsel

Rawpixel.com CC0

2

hjortejeger
hardhjertet
lillehjernen
bordhjørne
hjortespor
barnehjem
hjortesvin

Masteraah at German Wikipedia CC BY-SA 2.0 de, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4243310>

3

hjelpemannskap
hemmesykepleie
hjernesvulst
hemmesykepleier
hjelpetrengende
barmhjertighet
hjelparbeider

4

hemkomst
hjernebarken
hjertelig
hjortekammer
hemmefra
hjørnebord
hjortetakk

Melk.no

Merk: Uttrykket *i hjel* skrives i to ord, mens sammensatte ord blir slått sammen til ett: *ihjelfrosset*

Til pedagogen: Fokusér på prinsippet med sammensatte ord her! Ramsene kan leses repetert eller staves etter diktat; for eksempel med bokstavkort eller appen Fokus symbolpusling.

Oppgave 9: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 3. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Velg ut minst fire ord fra oppgave 8, og flett dem inn i historien. Lag overskrift.

Hjalmar har kjørt i hjel en hjort. Gutten til Hjalmar og Hjørdis er med. Ole har vondt i hjertet og skulle ønske han kunne ha hjulpet hjorten. Det var hjørnet på bilen og litt av hjulet som traff hjorten. «Den skulle ha brukt hjelm, vet du!» sier Hjalmar for å muntre ham opp. Det hjelper ikke. Ole er like trist. «Det nytter ikke å sitte her!» sier Hjalmar. «Vi får prøve å få hjorten opp på lasteplanet. Så blir det vel hjortestek i fryseren.» Da begynner Ole å gråte. Han gråter og gråter. «Jeg vil ikke ha hjortestek!» snufser han.

Oppgave 10: Klipp ut en setning, del opp i ord og pusle. Klipp i bokstaver og pusle sammen. Skriv teksten på konvolutt, og putt brikkene i konvolutt.

Hjorten fikk
hjertestans og
hjernerystelse.

Die Gartenlaube, Rawpixel.com CC0

Den ble kjørt
i hjel av hjulet.

Rawpixel.com CC0

«Hjelp, det ble
hjørnespark,
den skulle ha
brukt hjelm!»
sa sjåføren
på hjemveien.

Oppgave 11: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

_____ en fikk _____ -

stans og _____ rystelse. Den

ble kjørt i _____ av _____.

"_____, det ble _____ spark,

den skulle ha brukt _____!" sa

sjåføren på _____ veien.

Oppgave 12: Skriv J-lyd med HJ-verset med stavskrift. Se etter forskriften.

Hjorten fikk hjertestans
og hjernerystelse. Den
ble kjørt i hjel av hjulet.
«Hjelp, det ble hjørnespark!
Den skulle ha brukt hjelm!»
sa sjåføren på hjemveien.

Oppgave 13: Bøy substantivene i J-lyd med HJ-verset.

Ubestemt form entall (en, ei, et)	Bestemt form entall (den, det)	Ubestemt form flertall (flere)	Bestemt form flertall (de)
	hjorten		
(en) hjertestans		-----	-----
(en) hjernerystelse			
	hjulet		
hjørnespark			
(en) hjelm			
	sjåføren		
	hjemveien		

Oppgave 14: Bøy verbene i J-lyd med HJ-verset.

Å skje <i>Infinitiv</i>	Det skjer nå <i>Presens</i>	Det skjedde <i>Preteritum</i>	Det har skjedd <i>Perfektum</i>	Det hadde skjedd <i>Preteritum perfektum</i>
		fikk		
				ble kjørt
		ble		
			brukt	

Oppgave 15: Bygg ord. Koble sammen ordene til venstre med ord eller endelser fra lista. Let etter 2. ord del i høyre kolonner.

hjorte	spor	blødning
hjerter	sted	somhet
hjerne	halvdel	lærer
ihjel	rystelse	sparket
hjul	som	avstand
hjelp	jeger	bord
hjelppe	pleier	produksjon
hjørne	spark	veien
hjelms	stans	hjelp
hjem	påbud	ville
hjemme	trampet	form
hjorte	slått	barken
hjerter	dekk	frosset
hjerne	arbeider	eike
ihjel	stein	mannskap
hjul	sykepleie	bord
hjelppe	svin	kjøtt
hjørne	lig	kammer

Oppgave 16: Les enkle HJ-ord og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
hjorten tjue kjøre skipper tegne øy mors kjøtt kirurg hjernen sjimpanse rogn fei tjor bregne skilt tang keivhendt kjekk fregne skjelett kjempe hjerte sjiraff tjore fast sang skimte vogn keitet regner gardin	kjøkken bøy tenke skjerf fars beregne skive i hjel hei slegge pai kysse skygge døgn sau kjevle seng hjørne kilo onkel tjent skjørt regning vogna kjeve sløv kyse først sjakk løgn kjekt	hjelm ferdig skifer røy bein tegner kyndig sogn kjeft skjelve flau sørlig tjuvene bank regner en kikk kjapp hjem rørt sjakal kai syrlig beregner sognet skjorte sjalu killing tjukk kjele ting tørst	kikke blank kjenne skifte døgnvill sløv hjemme sognene sjelden tjære kinn gang skjul størst skikk døgnet kjælen feire bikkje mai kirsebær hjul tjeld vanke løgnen ferdig skjegg kikkert sjåfør kjære mjau

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort, for å holde ved like de fenomenene man har øvd på tidligere. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Oppgave 17: Les sammensatte ord med symboler fra alle fokus.

1	2	3	4
haitann sauebonde seigmann høygaffel kartbok barnevakt norsktimer nordlending teltbardun sangfugl minibank skjærereir bondesjakk slakterbutikk intetkjønn tjuvlån kilovis skinkesalat torskerogn hangarskip regnbye kjøreretning skjøteledning gartnerhallen flomskade hjemreise ferjekaia hoppetau veibygging brøytekant fartsgrense kornhøst torskemiddag forlovede	gardinoppheng gangvei tankefull vinterskjerf sjenerthet sleggekast hannkjønn fasttjoret kikkhull fareskilt campingvogn kenguruskin regnskapsfører kjøttedisk skjørtekanten portnerbolig bomtut hjørtekalv paideig tauhopping leiebil høydeskrek fortgang barnehage morskjærighet ufarlig sardinboks veiskilt blankskurt skjoldbruskkjertel sjampinjongs slengtau hunnkjønn tjærebrent	hjerterkirurg skyggebilde vogntog mangosmak tegnebrett kjempediger våpenskjold småfurtne soverom hjerterbank maidag skauhogst seilbåt stighbøyle startkabel geitehorn ferskensaft perlekjede gardintrapp bleieskift slankekur skjeggvekst sjøreise sandhaug kjølerom skogstjern kinareise skyteskive nabosogn tangodans regnebok kjøkkengardin skjortevaske gartnerskole	hotellrom hjerneslag skipskaia kjempesflau beinrangel søylegang fartskontroll barnebarn størsteparten kjæledegge verdiskala leilighet ankelskade skjevbygd sjørøverfartøy skinndaud kjeleskap tjuefjerde kyniskhet drosjesjåfør rognekake bingospill tegnesaker kjøkkenbord skjeløyd portnerlønn fiskedam hjernerne skyskraper lausbikkje seifiske øyenbryn korttenkt ørnereir

Språklydhus på oslomål inkludert skarre-r og bokstavløse lyder

h h													
p pp		b bb		f ff		v hv (vv)		t tt		d dd		s ss	
m mm		n nn nd											
leppe ↑ leppe		forgom ↑ tunge- blad											
lv l ll ld		n nn nd											
tann ↑ leppe		forgom ↑ tunge- blad											
rt rdt		rd rdd		(g, j, sh, ch, c) skj sj s rsj rskj rsk		kj tj k kkj rkj rk		j gj g hj lj		ng n g			
ll lv ld lg l rl rdl		bakgom ↑ tunge- spiss		rn rdn ren rden (r han/ r ham/ r den)		gane ↑ tunge- rygg		k kk (c)		g gg			
r rr rd		drøvel ↑ tunge- rygg											

Vokaler: a e ¹ e ² i o u y æ ø å											
Diftonger: ei au øy ai ai oi oi											

Fokus © Toril Karstad Kreativ Læring

Hjerte symboliserer stemt/ustemt-par. Døra angir artikulasjonssted, der nedre artikulatur er aktiv og derfor nevnes først (leppe mot tann). Bokstaver og bokstavgrupper i liten skrift forteller om språklydens skrivemåter, der stumme bokstaver regnes som del av grafemet.